



## SISEMINISTEERIUM

Hr Madis Timpson  
Justiitsministeerium

Teie: 04.06.2024 nr JUM/24-0595/-1K

Meie: 18.07.2024 nr 1-7/121-2

### **KrMS ja KrMSRS muutmise seaduse eelnõu (arestitud vallasasja tagastamine)**

Austatud justiitsminister

Siseministeerium on tutvunud kriminaalmenetluse seadustiku (*KrMS*) ja kriminaalmenetluse seadustiku rakendamise seaduse (*KrMSRS*) muutmise seaduse (arestitud vallasasja tagastamine) eelnõu ja seletuskirjaga ning kooskõlastab selle vaid märkustega arvestamise korral.

Kokkuvõtvalt leiame, et eelnõu koostamisel on arvestatud Siseministeeriumi ning Politsei- ja Piirivalveameti varasemate ettepanekutega vaid vähesel määral ja et kavandatavad muudatused vallasasju hoidva riigiasutuse probleeme ei lahenda – arestitud vallasasjade hoiustamise aeg (meie hinnangul kestab protsess üle kahe ja poole aasta) ja sellest tingitud kulutused asutusele muudatuse tõttu ei vähene. Samuti leiame, et ehkki varasemate ettepanekute teiseks põhiliseks eesmärgiks oli parendada kuriteoga põhjustatud kahju hüvitamist kannatanutele ja tõhustada kannatanute põhiõiguste kaitset, eelnõu nimetatud küsimusi ei adresseeri ehk kannatanute jaoks olukord võrreldes praegusega ei parane.

Esmalt soovime taaskord toonitada, et süsteemi tõhustamiseks on mõistlik ette näha:

- 1) **kohtuotsuste automaatne edastamine Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale.** Meie hinnangul on kannatanute teadmised kuriteoga põhjustatud kahju hüvitamise võimaluste osas reeglina kasinad, mistõttu võtab kohtutäituri poole pöördumine aega või jäetakse pöördumine protsessi keerukuse tõttu tegemata. Eeltoodut on meie hinnangul võimalik lahendada selliselt, et tsiviilhagi avaldusse lisatakse lause selle kohta, et isik soovib täitemenetluse läbiviimist ja arestitud varale sissenõude pööramist, kui süüdimõistetu vabatahtlikult tsiviilhagi ei hüvita. Väljapakutud juhul ei peaks kannatanud kohtutäituri poole pöörduma, sest riik aktsepteeriks eelnevalt antud kinnitust;
- 2) **täiendav regulatsioon olukordadeks, kui kohtutäitur ei soovi vara või mingit osa sellest realiseerida.** Eelnev rakenduks juhul kui peetakse vajalikuks, et kannatanu peab täitemenetluse algatama ise;

- 3) **regulatsioon, mille kohaselt peab kohtutäitur arestitud vara realiseerima asudes tagama ise selle vara hoiustamise, ettenäitamise jms;**
- 4) **tähtaeg – nt 30 päeva täitemenetluse alustamisest, mitte alles täitmiskohtuniku otsesest arvates – mille jooksul peab kohtutäitur vara riigiasutuse vastutuselt enda vastutusele üle võtma.**

Lisaks eeltoodud ettepanekutele esitame eelnõu kohta järgmised märkused:

Eelnõuga täiendatakse KrMS-i paragrahvi 422<sup>1</sup> pealkirjaga „Arestitud vallasasja tagastamine täitmise võimatuse korral“.

1. Antud paragrahv on paigutatud KrMS-i 3. jakku: „Asjade tagastamine ja kriminaalmenetluse kulude sissenõudmine“. Lähtudes lõike 1 sisust saavad need tingimused ilmnedas alles täitmise käigus, mistõttu **sobitub sisust lähtuvalt säte pigem 4. jakku: „Kohtulahendi täitmisel tekkivate küsimuste lahendamine“.**

Seletuskirjas viidatakse Riigikohtu kriminaalkollegiumi 06.04.2016. a määrusele asjas nr 3-1-1-26-16, mille kohaselt ei saa jõustunud kohtuotsusega tsiviilhagi tagamiseks aresti alla jäetud vara aresti alt vabastada ka kohtulahendi täitmisel tekkinud küsimuste lahendamise korras. Seda põhjusel, et kohtulahendi täitmisel tekkivate küsimuste lahendamise regulatsioon ei võimalda muuta juba jõustunud kohtulahendist tulenevaid õiguslikke järelemeid, vaid võimaldab lahendada üksnes kohtulahendi täitmisel ilmnevaid kahtlusi ja ebaselgusi. Eelnõu § 422<sup>1</sup> lõike 1 kohaselt esitatakse taotlus mitte kohtule, vaid täitmiskohtunikule, ehk KrMS § 22 kohaselt maakohu kohtunikule, kes täidab talle KrMS-ga pandud ülesandeid kohtulahendi täitmisel ainuisikuliselt. Eelnevalt viidatud lahendis märkis kollegium, et juhul, kui kohtud leidsid, et taotlus on võimalik läbi vaadata kohtulahendi täitmisel tekkinud küsimuste lahendamise korras, pidanuks nad KrMS § 432 lõike 2 kohaselt menetlusse kaasama ka keelumärke järgi õigustatud kannatanud, kelle huve taotlus puudutas. Seega võiks kõnealuse paragrahvi kui eriregulatsiooni paigutada 4. jakku. Sellisel juhul tuleks kaaluda, kas on vajalik erisus KrMS § 432 lõikes 2.

Samuti märgime, et kuna eelnõu § 422<sup>1</sup> lõiked 4 ja 5 räägivad taotluse sisust ja selle nõuete järgimata jätmise tagajärjedest, peaks need meie hinnangul loogiliselt järgnema lõikele 1, mis räägib taotluse esitamisest.

2. Eelnõu § 422<sup>1</sup> **lõike 1 kohaselt võib arestitud vallasasjade omanikule või seaduslikule valdajale tagastamiseks taotluse esitada vallasasju hoidev riigiasutus või kohtutäitur.** Eeltoodu tähendab, et taotluse võivad esitada mõlemad ja eraldiseisvalt. Eelnõu § 422<sup>1</sup> lõike 4 kohaselt peab taotlus sisaldama vallasasjade hoidja ja kohtutäituri põhjendustega hinnangut ehk hinnangu peavad esitama mõlemad, sõltumata kumb taotluse esitab. **Seletuskirjast nähtub aga, et tegelikult peab taotluse esitama vara hoidev riigiasutus:** „Muudatustel on teatav mõju ka kohtutäituritele, kes peavad riigiasutuse esitatavale taotlusele andma oma hinnangu (seisneb nt kinnituses, et asja suhtes pole tulenevalt vara väikesest väärtusest võimalik läbi viia täitemenetlust või et sissenõudja pole kuue kuu jooksul esitanud täitmisavaldust)“. Leiame, et antud juhul ei ole seaduse tekst ja seletuskiri omavahel kooskõlas.

Lisaks jääb arusaamatuks – lähtudes seletuskirjast – **miks võib taotluse esitada ainult riigiasutus**. Eeltoodu tähendaks, et olukorras, kus kohtutäitur ei suuda vara kahe aasta jooksul võõrandada:

- a) peab kohtutäitur pöörduma **riigiasutuse** poole palvega, et viimane **pöörduks kohtusse** taotlusega, lisades omapoolse hinnangu või
- b) **riigiasutus peab pidama järelevalvet tähtaegade osas** ja küsima kohtutäiturilt hinnangut või kinnitust, et asja suhtes pole tulenevalt vara väikesest väärtusest võimalik läbi viia täitemenetlust, või et sissenõudja pole kuue kuu jooksul esitanud täitmisevaldust.

Eelnõu § 422<sup>1</sup> lõike 1 punktides 1-3 sätestatud vallasasjade omanikule või seaduslikule valdajale tagastamiseks esitatava taotluse tingimuste osas märgime, et:

- 1) **punkti 1** puhul jääb selgusetuks, millist põhjendatud hinnangut (eelnõu § 422<sup>1</sup> lg 4) saab riigiasutus arestitud vallasasjade omanikule või seaduslikule valdajale tagastamise taotluses anda. **Siseministeerium on seisukohal, et riigiasutus ei saa või ei peaks saama anda hinnangut näiteks selle kohta, kas müügist saadud rahast eelduslikult jätkub täitekulude katteks või mitte.**
  - 2) **punktis 2** kirjeldatud olukorras jääb selgusetuks see, **milliselt kohtutäiturilt peab riigiasutus hinnangu võtma**, st kui täitemenetlust ei alustatud (tsiviilhageja kohtutäituri poole ei pöördunud)
  - 3) **punktis 3** kirjeldatud juhul võiks Siseministeeriumi hinnangul **kaaluda tähtaja lühendamist** ühele aastale või 18 kuule, kuna kaheaastane tähtaeg on liiga pikk.
3. Eelnõu § 422<sup>1</sup> **lõike 2** kohaselt võib kohus kohtutäituri nõusolekul kohustada teda korraldama vallasasjade teisaldamise ning hoiustamise täitemenetluse seadustiku §-s 72 sätestatud korras. Märgime, et meile **jääb selgusetuks, miks peab kohus kohustama kohtutäiturit vara ära viima olukorras, kus kohtutäitur sellega nõus on**. Seletuskirjas selgitatakse: „Nende väga eriliste vallasasjade jaoks, mille müümine võib ootuspäraselt võtta kaua aega, on lõikesse 2 lisatud võimalus kohustada kohtutäiturit (tema nõusolekul) korraldama vallasasja teisaldamine ning hoiustamine TMS §-s 72 sätestatud korras. Viimane tähendab sisuliselt seda, et kui täitemenetlus on kestnud juba kaks aastat, kuid kohtutäitur ei toeta vara aresti alt vabastamist, võib kohus täituri nõusolekul panna talle enesele kohustuse asi senise valdaja juurest ära viia ning hoiustada“. Meie arusaama kohaselt, mis lähtub seletuskirjast, kohaldatakse eelnõu § 422<sup>1</sup> lõiget 2 ainult juhul, kui kohtutäitur peale kahte aastat soovib müüki jätkata, ent see ei ole meie hinnangul eelnõu tekstist selliselt arusaadav.

**Lisaks leiame jätkuvalt, et seaduses tuleb sätestada tähtaeg**, mille jooksul kohtutäitur vara teisaldamise riigiasutuse territooriumilt korraldama peab ning tagajärjed, kui kohtutäitur eelnimetatud kohustust õigeaegselt ei täida.

4. Eelnõu § 422<sup>1</sup> **lõike 3** sõnastuse puhul märgime esmalt, et selgusetuks jääb, millist otsust silmas peetakse – kas jõustunud kohtuotsust või eelnõu § 422<sup>1</sup> lõikes 1 nimetatud nn tagastamise otsust. Võttes arvesse eelnõu sõnastust: „Kui omanik või seaduslik valdaja ei ole 60 päeva jooksul arvates päevast, kui ta sai või pidi saada teada vallasasjade tagastamise otsusest“, on eelduslikult silmas peetud lõikes 1 nimetatud nn tagastamisotsust, kuid sellisel

juhul peaks see loogiliselt olema sätestatud vastava paragrahvi viimase lõikena (paragrahvi lõpus nähakse ette, mis saab siis, kui lõikes 1 nimetatud otsust ei täideta).

Samuti toome välja, et seletuskirjas on eelnõu § 422<sup>1</sup> lõike 3 kohta märgitud: „Viimase abinõuna võidakse asi hävitada, kui selle muul otstarbel realiseerimine pole mõistlikult võimalik. Mõistagi tuleks siinjuures lähtuda loogikast, et tasuta võõrandamine tuleb kõne alla siis, kui asja raha eest võõrandada ei õnnestunud või kui see pole otstarbekas.“ Sellisel juhul **tekib meie hinnangul olukord, kus kohtutäituri suutmatuse korral vallasasja kahe aasta jooksul realiseerida, tuleb pärast täitmiskohtuniku otsust sellist vara realiseerida riigiasutusel, kes on selles ilmselt ebaprofessionaalsem** (tegemist ei ole ka riigiasutuse põhifunktsiooniga).

Palume analüüsida võimalust lahendada eelkirjeldatud probleem selliselt, et riigiasutusele ei panda kohustust tegeleda vara (esvalt tasu eest) võõrandamisega. Lähtudes varasematest ettepanekutest võiks olukorras, kus kohtutäitur ei suuda vallasasja kahe aasta jooksul realiseerida, olla riigiasutusel võimalik kohe kas vara tagastada või kui tagastamine ei ole võimalik, siis:

- a) hävitada või
- b) tasuta võõrandada või
- c) riigivara hulka arvata.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Lauri Läänemets  
siseminister

Ott Aarma  
ott.aarma@siseministeerium.ee